

Tea Kasumović, mag. educ. hist. et mag. croat
 Srednja škola Otočac
 Ćirila i Metoda 2
 53220 Otočac
 tea.kasumovic@skole.hr

Pregledni rad
 Primljeno: 10.03.2023.
 Odobreno: 25.03.2023.

KULTURNA I STRUKOVNA DRUŠTVA NA PODRUČJU DANAŠNJE OPĆINE RAKOVICA OD KRAJA 19. STOLJEĆA PA DO DANAS

Najvećim dijelom ovaj rad tematski obrađuje udruge koje nastaju od kraja 20. stoljeća i početkom 21. stoljeća, a nalaze se u Registru udruga Republike Hrvatske. Njihov cilj je prvenstveno promocija rakovičkog kraja i unapređenje društvenih prilika ovoga kraja. Cilj ovog rada jest prikazati udruge i društva koja su djelovala ili još uvijek djeluju na području općine Rakovica unatrag dva stoljeća.

Ključne riječi: udruge, Rakovica, Drežnik Grad, čitaonica, dobrovoljno vatrogasno društvo, kulturno-umjetničko društvo

Uvod

Svaki oblik slobodnog i dobrovoljnog udruživanja više ljudi, a s ciljem zaštite, promocije i njegovanja određenih ideja, po definiciji nazivalo bi se udruga. S druge strane, definicija društva bila bi skupina ljudi koji potaknuti zajedničkim interesima i uvjerenjima usmjeravaju zajedničko djelovanje u promociju tih interesa.¹ Prema Brliću, postojanje udruga jedan je od najreprezentativnijih pokazatelja određenog stupnja razvoja društva na nekom području. Pokazalo se da se kroz udruge i društva najbolje ostvarivao sveopći građanski razvoj. Građanska i vjerska kultura te urbanizam ostvarivali su se kroz djelovanje udruga na pojedinom području.²

Vođen tim definicijama, ovaj rad se bavi osnivanjem i djelovanjem takvih udruženja na današnjem području općine Rakovica od 19. stoljeća pa do danas. U 19.

¹ „Udruga“

² BRLIĆ, *Lička i senjska građanska društva 1835. – 1945.*, 17-18.

stoljeću takve su udruge bile malobrojne u manjim sredinama poput ove, ali ipak postoji pisani trag njihova postojanja. S godinama, sve više je takvih udruženja, a danas na području općine Rakovica postoje 22 udruge građana i prema registru udruga Republike Hrvatske većina ih je aktivna u svojoj djelatnosti.³

Danas su prisutne kulturne i sportske udruge, lovačka društva i razne građanske udruge kojima je cilj promicanje njihovih djelatnosti i poboljšanje društvenih prilika za određene skupine građana. U 19. stoljeću jedna od najčešćih udruženja bila su društva za osnivanje čitaonica. Jedna od njih je i čitaonica u Rakovici, čemu nam svjedoče sačuvana pravila te čitaonice.⁴ Početkom 20. stoljeća osnivaju se vatrogasna društva pa tako u prvoj polovini 20. st. na području današnje općine Rakovica nastaju dva vatrogasna društva. Vatrogasno društvo u Drežnik Gradu smatra se najstarijom udrugom u 20. stoljeću i datira u 1905. godinu. Kasnije u 20. stoljeću nastaje kulturno umjetničko društvo Izvor, koje i danas postoji i ima za cilj promociju kulture i običaja rakovičkog kraja.

Općina Rakovica

Općina Rakovica smještena je u najjužniji dio Karlovačke županije i nalazi se uz granicu s Ličko-senjskom županijom. Zahvaljujući državnoj cesti D1, koja prolazi kroz općinu, dobro je povezana sa sjeverom i jugom države. Također, tu su i Plitvička jezera, udaljena svega nekoliko kilometara od Rakovice, a jedan manji dio površine parka ulazi u teritorij ove općine.

Područje je u povijesti bilo dio Vojne krajine, a njezinim razvojačenjem i stvaranjem civilne uprave 1881. nastaju dvije općine – Rakovica i Drežnik Grad. Te dvije općine egzistiraju do 1955., kad se općina Drežnik Grad ukida i pripaja općini Rakovica. Godine 1962. godine ukidaju se i općine Rakovica i Cetingrad te se pripajaju jedinstvenoj općini Slunj.⁵ Nova promjena u organizaciji lokalne uprave nastupila je 1993., kada je dotadadašnja općina Slunj rasformirana i nastaju zasebne lokalne jedinice: grad Slunj i općine Rakovica i Cetingrad.⁶

Na području općine Rakovica, prema zakonu o zaštiti prirode, zaštićeni su: kanjon rijeke Korane kao zaštićeni krajobraz te Baraćeve špilje i Panjkov ponor kao geomorfološki spomenici. Kulturnim dobrima na području općine Rakovica smatraju se: ruševine starog grada Drežnika, mlin – vodenica Špoljarić, Špoljarićeva

³ Registar udruga Republike Hrvatske: Vlastito istraživanje

⁴ HR-HDA-804-1-1- Pravila društava, inv. br. 2894, „Čitaonica u Rakovici“

⁵ HRŽENJAK, *Lokalna i regionalna samouprava u Republici Hrvatskoj*, 18.

⁶ *Isto*, 62.

pilana na rijeci Korani, župna crkva sv. Jelene Križarice u Rakovici i svetog Antuna Padovanskog u Drežnik Gradu.⁷

Udruge

Postojanje udruga na ovom području bilježi se još krajem 19. stoljeća i takav trend nastanka udruga nastavlja se i u 20. stoljeću. U arhivskoj građi nailazimo na podatke o postojanju i ustroju čitaonice u Rakovici krajem 19. stoljeća. Demokratiskim promjenama nakon 1989. godine, dolazi do osnivanja (i ponovnog osnivanja) udruga građana te će do kraja 1990-ih godina na području općine Rakovica biti osnovano sedam udruga, a od 2000-ih do danas osnovano je još šesnaest udruga. Neke su se od tih udruga ugasile, ali neke aktivno djeluju i danas.

Najranije udruge

Građa o udrugama sačuvana je fragmentarno. U razdoblju do 1945. godine za općine Karlovačke županije nema sačuvane građe u državnom arhivu. Samo za grad Karlovac u fragmentima. Dokumentacija općinskih poglavarstava nije sačuvana ili je oskudno sačuvana jer je s vremenom vjerojatno uništena, stradala u požarima i slično. Ono što je bio važno za nastanak svake udruge bila je njegova registracija, a zapisnici s osnivačkih skupština i registracije udruga živ su dokaz njihova postojanja. Nažalost, većina je takvih dokumenata izgubljena, no oni koji su ostali mogu nam pomoći u povijesnom presjeku tih udruga. Upravo zbog tih dokumenata imamo podatke o postojanju čitaonice u Rakovici, koja je osnovana još krajem 19. stoljeća. U pronalaženju informacija o postojanju udruga pomaže nam neobjavljeni arhivski dokument, a to su Pravila čitaonice u Rakovici, rukopis iz 1898. godine.

Čitaonica u Rakovici

U neobjavljenom arhivskom dokumentu Pravila čitaonice u Rakovici saznajemo o osnivanju i djelovanju prve udruge na području rakovičkog kraja. Pravila čitaonice nalaze se u rukopisu. Prema tom dokumentu možemo saznati sljedeće podatke. Glavna skupština održana je dana 14. listopada 1897. Na toj skupštini određena su pravila i sama svrha te čitaonice. Pod svrhom čitaonice navodi se: *čitanje knjiga i časopisa i zabava svake vrste u granicah pristojnosti i zakona*.⁸ Sam dokument po-

⁷ „Općenito“

⁸ HR-HDA-804-1-1- Pravila društava, inv. br. 2894, „Čitaonica u Rakovici“

dijeljen je na šest članaka, redom: *I. Svrha, II. Sredstva, III. Članovi i njihova prava i dužnosti, IV. Uprava društva, V. Glavna skupština, VI. Razlaz društva*. Prema navedenim podacima možemo vidjeti da su pravila ove čitaonice strukturom slična današnjim modernim statutima udruga. Osim strukture pravilnika, iz samog teksta možemo pročitati informacije na koji način su prikupljali sredstva, tko su mogli biti članovi, koja je bila svrha čitaonice, za što je zadužena uprava društva, zašto se održava glavna skupština te na koji bi način došlo do razlaza društva. Pravilnik je ispisan krasopisom, a na kraju stoje potpisi glavnih osoba koje su djelovale u društvu, a to su: predsjednik Vjenceslav Laufka, potpredsjednik Uroš Peić, tajnik Josip Bunek, blagajnik Mile Zambeli, knjižničar Josip Šterk.⁹ Nije pronađena građa koja bi nam rekla do kada je udruga djelovala te kada je prestala s radom.

DVD Rakovica

Dobrovoljno vatrogasno društvo Rakovica osnovano je između dva svjetska rata, a izvor nam ne nudi točnu godinu nastanka. Društvo je bilo aktivno sve do 1941. godine. O aktivnostima prije prekida ne zna se mnogo, isto kao ni godina osnutka. Ponovo je osnovano 13. rujna 1953. i od tada aktivno djeluje do danas. Imalo je od 50 do 100 članova, a u sklopu društva postojala je i tamburaška sekcija.¹⁰ Možemo zaključiti da je osim društveno korisnog rada društvo djelovalo i kulturno te njegovalo tradiciju rakovičkog kraja. Možemo samo pretpostaviti da je bilo nositelj kulturnog djelovanja do osnutka kulturno-umjetničkog društva.¹¹ Vatrogasno društvo prekida s radom za vrijeme Domovinskog rata, a nakon toga se u registar udruga upisuje 29. 6. 2001. godine.¹² Od ponovnog osnivanja društva njegovi članovi obnavljaju radne aktivnosti i kreću sa skupljanjem opreme potrebne za rad, a osim tog povećava se i broj članova. Uskoro su izgradili vatrogasni dom i aktivno djeluju do današnjeg dana.¹³

DVD Drežnik

Slično kao i Dobrovoljno vatrogasno društvo Rakovica, vatrogasno društvo iz Drežnika također je postojalo između dva svjetska rata. Postoji podatak o registraciji

⁹ HR-HDA-804-1-1- Pravila društava, inv. br. 2894, „Čitaonica u Rakovici“

¹⁰ „DVD Rakovica“

¹¹ STRIŽIĆ, „Vatrogasna i športska društva“, 402.

¹² Registar udruga Republike Hrvatske: Vlastito istraživanje

¹³ STRIŽIĆ, „Vatrogasna i športska društva“, 402.

ovog društva iz 1905. godine¹⁴, čime bi to društvo bilo starije od vatrogasnog društva Rakovica. Društvo je imalo 30 aktivnih članova i također je prekinulo s radom 40-ih godina 20. stoljeća zbog ratnih prilika. Ponovo se pojavljuje 1952. godine i u tom razdoblju djeluje kulturno te ima glazbenu sekciju u kojoj je većina mladih iz mjesta učila svirati. Od 1980. do 1982. članovi grade vatrogasni dom koji je uništen u ratu i ponovo izgrađen 2003. Kao i sve udruge koje su postojale u tom vremenu, i ova prekida rad za vrijeme Domovinskog rata. No, aktivnost obnavlja 2003. godine te je i danas aktivna u djelovanju.¹⁵

Kulturno-umjetničko društvo Izvor

Što se tiče djelovanja kulturno-umjetničkih društava, na području Korduna najdužu tradiciju djelovanja ima upravo kulturno-umjetničko društvo Izvor iz Rakovice. Društvo je osnovano 10. ožujka 1978. Prvotno je društvo imalo osamnaest odraslih članova i troje djece.¹⁶ Tek pred kraj godine društvo je registrirano pod nazivom Izvor. Registrirano je kao društvo koje njeguje tradiciju, pjesmu i ples rakovičkog kraja. Do početka Domovinskog rata društvo je održavalo redovne probe, a članovi su materijale crpili od starijih članova i stanovnika Rakovice koji su imali usmena sjećanja na tradiciju i nošnje tog kraja. Djelatnost društva prekinuta je početkom Domovinskog rata i nastavlja se već 1992. godine. Otada pa do kraja rata KUD Korana iz Slunja i KUD Izvor djeluju pod zajedničkim imenom Korana. U prognanstvu su djelovali u naselju Gaza, a odvajaju se nakon povratka iz prognanstva.¹⁷ Na prijedlog Mile Turkalja *Medenog*, predsjednika Općinskog vijeća, obnovljen je rad udruge. Nakon Osnivačke skupštine predsjednik udruge je postao Mile Turkalj. KUD se vraća u Rakovicu 1995. godine i prvi nastup je imao 18. listopada, na blagdan sv. Jelene u crkvi sv. Jelene u Rakovici.¹⁸ Društvo je upisano u Registar udruge 1998. godine.

Pjesme i plesove koje je izvodilo folklorno društvo prije početka rata razlikuju se od onih koje su izvođene prije. Općenito, kulturno-umjetnička društva statutom su registrirana kao udruge u koje se ljudi dobrovoljno udružuju kako bi njegovali tradiciju i narodne običaje svog kraja. Pjesme i plesovi prenosili su se usmenom predajom. Nema zapisa, većina građe skupljena je od starijih ljudi koji se još sjećaju

¹⁴ HR-HDA-804-1-1- Pravila društava, inv. br. 714, „Dobrovoljno vatrogasno društvo u Drežnik-gradu“

¹⁵ STRIŽIĆ, „Vatrogasna i športska društva“, 402.

¹⁶ OBAJDIN, „Kulturna društva“, 394.

¹⁷ *Isto*, 395.

¹⁸ *Isto*, 396.

izvornih tekstova i plesova. Što se tiče narodne nošnje, nošnju je rekonstruirala Milka Kurelac 70-ih godina prema nošnji koja se nosila na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Nažalost, dosta toga je bio uništeno u ratu, a nošnju je iznova rekonstruirala Jelena Obajdin.¹⁹ Društvo danas okuplja četrdesetak članova, a značajan je i pomladak društva koji broji do trideset i pet članova uzrasta od osam do petnaest godina. Članovi djeluju kroz četiri sekcije: plesnu, pjevačku, tamburašku i literarnu. U sklopu društva sudjeluje i deset članica pjevačke skupine *Drežničanke iz Drežnik Grada*.²⁰

Udruge u 21. stoljeću

U Tablici 2 nalaze se 22 udruge, od kojih je pet registrirano od 1995. godine pa do 2000. Ostalih 17 udruga registrirano je od 2000. godine pa do 2018. *Tablica 2 Aktivnosti udruga u 21. stoljeću* prikazuje djelatnost svih udruga u posljednjih 30 godina, njihovu godinu osnutka, godinu posljednje skupštine te njihovu aktivnost na društvenim mrežama. Od 22 udruge, njih 6 nije aktivno na društvenim mrežama, što ne znači da nisu aktivne u nekim djelatnostima. Prema primjeru Taekwondo kluba Rakovica, vidimo da udruga nije aktivna na društvenim mrežama i ne promovira svoju djelatnost na takav način, ali prema godini posljednje skupštine, vidimo da je udruga i dalje aktivna sa svojim radom. Također, tu su i lovačka društva koja ne bilježe preveliku prisutnost na društvenim mrežama, ali i dalje održavaju skupštine i šire djelatnost svojih udruga. Nadalje, udruge Strojni prsten Lavanda, Športsko društvo općine Rakovica, Kinološka udruga Rakovica, Udruga malih sirara Karlovačke županije Kornići, Udruga privatnih iznajmitelja soba i apartmana općine Rakovica nisu aktivne ni na društvenim mrežama niti njihovu aktivnost možemo vidjeti po godinama posljednjeg održavanja skupštine udruge.²¹ Ipak, najbitnije za naglasiti u ovom dijelu jest da sa stvaranjem novih medija rastu i mogućnosti promoviranja djelatnosti udruga i širenja njihova utjecaja u društvu. Općenito, društvene su mreže medij današnjice, upotrebljava ih velik broj ljudi i izvrsna su platforma za širenje ideja, prikaz aktivnosti i na koncu za turističku promociju, čemu se danas dosta teži. Na takav način udruge poput konjičkih klubova, sportskih udruga ili udruga lovaca mogu promovirati svoje djelatnosti u turističke svrhe i na takav način privući posjetitelje i ostvariti široku dobrobit za ovaj kraj.

¹⁹ Isto

²⁰ OBAJDIN, „Kulturna društva“, 396

²¹ „Registar udruga Republike Hrvatske“

Zaključak

Svrha rada bila je prikazati kontinuitet osnivanja udruga na području općine Rakovica. Prema prikupljenim podacima vidimo da se već s kraja 18. stoljeća udruge osnivaju i njihov je broj od tada pa do danas rastao. Funkcija udruga s početka njihova nastanka bila je okupljanje građana koji su težili istim interesima. Čitaonice su služile opismenjavanju društva, a dobrovoljna vatrogasna društva su, osim društveno korisnog rada, imala za cilj i očuvanje tradicionalnih i kulturnih vrijednosti. Kasnije, kada nastaju kulturno-umjetnička društva, ona preuzimaju ulogu njegovanja tradicije i kulture. Tako je i s KUD-om Izvor iz Rakovice, koji od sredine druge polovine 20. stoljeća preuzima brigu o očuvanju kulture, plesa i pjesama rakovičkog kraja. Nadalje, s prijelaza iz 20. u 21. stoljeće, nakon Domovinskog rata, ovaj se kraj otvara i stremi njegovoj promociji i na turističkom planu. Prepoznavši potencijal blizine Plitvičkih jezera, ali i prirodnih ljepota, nastaju udruge kojima je cilj povećanje i poboljšanje turističke ponude. Osim udruga takve vrste, nastaju sportske udruge, speleološke, udruge djece i mladih. Svima njima zajednički je trud u svrhu poboljšanja društvenog, ali i kulturnog života rakovičkog kraja. Svakako, u tomu su im od velike pomoći fondovi Europske unije, preko kojih udruge mogu pisati projekte i ostvariti financijske pogodnosti s ciljem promidžbe i širenja svoje djelatnosti.

PriloziTablica 1: Udruge općine Rakovica²²

19. stoljeće - 1 udruga	20. stoljeće - 6 udruga	21. stoljeće - 16 udruga
Čitaonica u Rakovici	DVD Rakovica DVD Drežnik Grad KUD Izvor Rakovica LD Golub Rakovica LD Medvjed Drežnik Grad NK Eugen Kvaternik	Biciklistički klub "Crna Kraljica Plitvice" Društvo Naša djeca općine Rakovica Ekološka udruga čuvari Korane Kinološka udruga "Rakovica" Konjički klub "Equus Igni" Konjički klub Rakovica Konjički klub Tera Rakovica Kuglački klub "Rakovica" Speleološko društvo "Veles" Strojni prsten Lavanda Športsko društvo općine Rakovica Taekwondo klub "Rakovica" Udruga mladih općine Rakovica Udruga hrvatskih branitelja Domovinskog rata Rakovica Udruga malih sirara Karlovačke županije "Korni" Udruga privatnih iznajmitelja soba i apartmana općine Rakovica

²² Vlastito istraživanje

Tablica 2. Aktivnost udruga u 21. stoljeću²³

Rd. Br.	Naziv udruge	Godina upisa u registar	Godina posljednje skupštine	Aktivnost
1.	Društvo naša djeca općine Rakovica	2004	2019	Facebook
2.	Konjički klub Equus Igni	2010	2022	Facebook Plitvičkedoline.com Tripadvisor
3.	Udruga mladih općine Rakovica	2012	2020	Facebook
4.	Kuglački klub Rakovica	2006	2021	Facebook Hrvatski kuglački savez www.rakovica.com
5.	Ekološka udruga čuvari Korane	2007	2019	Facebook
6.	Konjički klub Rakovica	2016	2016	Tripadvisor
7.	Športsko društvo općine Rakovica	2004	2012	Neaktivno
8.	Udruga hrvatskih branitelja domovinskog rata općine Rakovica	2012	2020	Facebook
9.	Biciklistički klub Crna kraljica Plitvice	2018	2021	Facebook Instagram
10.	Lovačko društvo Golub Drežnik Grad	1997	2022	Plitvičkedoline.com
11.	Kinološka udruga Rakovica	1998	1998	Neaktivna
12.	Udruga malih sirara Karlovačke županije Korni	2006	2011	Neaktivna

²³ Vlastito istraživanje

13.	Udruga privatnih iznajmitelja soba i apartmana općine Rakovica	2001	2001	Neaktivna
14.	Taekwondo klub Rakovica	2002	2020	Neaktivna na mrežama
15.	Dobrovoljno vatrogasno društvo Drežnik Grad	2003	2021	Facebook
16.	Konjički klub Terra Rakovica	2012	2016	Ranch.terra.com Facebook
17.	Kulturno-umjetničko društvo Izvor Rakovica	1998	2020	Kud-izvor-rakovica.hr Facebook Instagram Plitvičkedoline.com
18.	Dobrovoljno vatrogasno društvo Rakovica	2001	2021	Facebook www.rakovica.com
19.	Speleološko društvo Veles	2010	2022	Hrvatski speleološki savez Facebook
20.	Strojni prsten Lavanda	2008	2008	Neaktivna
21.	Lovačko društvo Medvjed Rakovica	1998	2022	Facebook
22.	Nogometni klub Eugen Kvaternik Rakovica	1998	2021	Facebook

Bibliografija

Arhivski i neobjavljeni izvori

HR-HDA-804-1-1: Hrvatska, Hrvatski državni arhiv, Zagreb, fond 804, Pravila društava (podserija)

Literatura

BRLIĆ, Ivan. *Lička i senjska građanska društva 1835. – 1945.*. Zagreb: Institut Ivo Pilar, 2017.

HRŽENJAK, Juraj. *Lokalna i regionalna samouprava u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Informator, 2004.

OBAJDIN, Jelena. „Kulturna društva“. U: *Rakovica srce od Hrvata Povijest*, ur. Ivan Strižić. Zagreb: Općinsko poglavarstvo Rakovice; Mato Lovrak; DoNeHa, 2003, 394-401.

STRIŽIĆ, Ivan. „Vatrogasna i športska društva“. U: *Rakovica srce od Hrvata Povijest*, ur. Ivan Strižić. Zagreb: Općinsko poglavarstvo Rakovice; Mato Lovrak; DoNeHa, 2003, 402-403.

Web stranice

„DVD Rakovica“. *Rakovica*. Pristup ostvaren 25.9.2022. <https://www.rakovica.com/index.php/dvd-rakovica>

„O nama“. *Kulturno umjetničko društvo izvor Rakovica*. Pristup ostvaren 25. 9. 2022. <https://www.kud-izvor-rakovica.hr/o-nama/>

„Registar udruga Republike Hrvatske“. *Registar udruga Republike Hrvatske*. Pristup ostvaren 25. 9. 2022. <https://registri.uprava.hr/#!udruga>

„Udruga“. *Hrvatska enciklopedija*. Pristup ostvaren 25.9.2022. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62965>